

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Analýza výzkumného potenciálu sítí
(Analýza připravenosti institucionální sítě pro vstup do jednotného systému vědy a výzkumu)

Lenka Čablová, Veronika Pavlas Martanová, Jiří Vopravil

Terapeutické komunity

V rámci projektu NETAD bylo realizováno 6 analýz připravenosti adiktologických sítí pro vstup do jednotného systému vědy a výzkumu. Bylo využito dat z výzkumného šetření z roku 2012, analyzována byla data z webových stránek a výročních zpráv jednotlivých sítí a zařízení, na tvorbě se podílel i partner v projektu NETAD Sdružení Podané ruce o.s.. Výsledkem jsou analýzy výzkumného potenciálu pro 6 sítí z celkového počtu 9 standardizovaných adiktologických služeb: terénní programy, kontaktní a poradenské služby, krátkodobou a střednědobou ústavní léčbu, rezidenční léčbu v terapeutických komunitách, substituční léčbu a doléčovací programy (služby následné péče). Analýzy přináší informace, zda a jak jsou tyto instituce připraveny pro vstup do jednotného systému vědy a výzkumu. Jaké jsou mezi institucemi rozdíly v rámci dané sítě a naopak, co je spojuje z hlediska možností propojenosti do větších budoucích projektů. Jedná se o popisy, jak jsou tyto instituce nastaveny, jak a prostřednictvím koho komunikují, jak jsou pro vědu disponovány a v čem lze očekávat problémy. V následujícím textu bude představena analýza připravenosti sítě terapeutických komunit pro vstup do jednotného systému vědy a výzkumu.

Výchozím zdrojem dat pro analýzu výzkumného potenciálu sítě terapeutických komunit pro uživatele návykových látek bylo Sčítání adiktologických služeb 2012 (SAS, 2012), které ve spolupráci s Klinikou adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze organizovalo Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (NMS) a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS). Dotazníkového průzkumu mezi poskytovateli adiktologických služeb v ČR, který probíhal v období od června do srpna 2012 prostřednictvím internetového formuláře, se zúčastnilo 255 poskytovatelů adiktologických služeb. Sčítání kapacit jednotlivých zařízení počtu klientů bylo vázáno ke 20. 6. 2012. Sběr dat byl součástí projektu NETAD (CZ. 1.07/2.4.00/17.0111), spolufinancovaného z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR. Informace byly doplněny vlastní analýzou výročních zpráv a projektů poskytovatelů terapeutických komunit, které jsou veřejně přístupné v elektronické nebo tištěné podobě a obsahují informace o realizovaných projektech a studiích. Údaje dokresluje i analýza výzkumného potenciálu jednoho z partnerů projektu, poskytovatele adiktologických služeb, Sdružení Podané ruce, o.s.

Klinika adiktologie

Apolinářská 4 / 128 00 Praha 2 / Česká republika
tel.: + 420 224 965 035 / fax: + 420 224 965 035
www.adiktologie.cz / info@adiktologie.cz

Získaná data a jejich analýza budou sloužit v projektu NETAD pro tvorbu databáze kontaktů elektronického systému CEKS a Oborové grantové kanceláře (OGK), k mapování aktuálních počtů a kapacit konkrétních zařízení v dané adiktologické subsíti a ke sledování jejich připravenosti a zájmu o účast ve výzkumu a ochotě se podílet na odborných stážích a praxích pracovníků v síti adiktologických služeb (Pavlas Martanová & Vopravil, 2013a).

K zapojení do SAS (2012) bylo osloveno 21 terapeutických komunit poskytujících rezidenční pobyt z celé ČR. Data, která v následujícím textu prezentujeme, byla získána od 10 zařízení (Tabulka 1), jenž se zapojily do výzkumu.

Tabulka 1: Charakteristika zařízení poskytujících rezidenční péči v terapeutických komunitách (SAS, 2012)

	Počet zařízení	Statut zařízení		Počet lůžek (ot. 7a)	Denní kapacita (počet klientů) v ambulancích (ot. 7b)	Lůžková kapacita chráněných bydlení (ot. 7b)
		Zdravotní	Sociální			
Hlavní město Praha	0	0	0	0	0	0
Jihočeský kraj	2	0	2	46	0	0
Jihomoravský kraj	2	0	2	30	0	0
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0
Kraj Vysočina	0	0	0	0	0	0
Královéhradecký kraj	0	0	0	0	0	0
Liberecký kraj	1	0	1	15	0	0
Moravskoslezský kraj	1	0	1	15	0	0
Olomoucký kraj	1	1	0	18	0	0
Pardubický kraj	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	1	0	1	15	0	0
Středočeský kraj	1	0	1	15	0	0
Ústecký kraj	1	0	1	15	0	0
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	0
Celkem	10	1	9	169	0	0

Tabulka 2 popisuje zájem oslovených zařízení o zařazení do CEKS (centrální komunikační systém) vytvořený v rámci projektu NETAD.

Tabulka 2: Zájem zařízení o zařazení do CEKS

	detoxifikace		terénní program		kontaktní a poradenské služby		ambulantní léčba		stacionární programy		krátkodobá a střednědobá ústavní léčba		rezidenční péče v terapeutických komunitách		doléčovací programy		substituční léčba		Celkem	
	Ano	%	Ano	%	Ano	%	Ano	%	Ano	%	Ano	%	Ano	%	Ano	%	Ano	%	Ano	%
Hlavní město Praha	3	75,0	4	100,0	6	100,0	17	68,0	1	100,0	2	100,0	0		2	66,7	1	100,0	36	78,3
Jihočeský kraj	1	100,0	3	100,0	5	100,0	3	100,0	0		0	0,0	2	100	1	100,0	1	100,0	16	94,1
Jihomoravský kraj	1	100,0	0	0,0	9	90,0	10	76,9	0		0		2	100	2	100,0	2	100,0	26	83,9
Karlovarský kraj	0		1	100,0	2	100,0	2	66,7	0		0		0		0		0		5	83,3

Kraj Vysočina	3	100,0	0		3	100,0	2	50,0	0		1	50,0	0		1	100,0	0		10	76,9
Královéhradecký kraj	1	100,0	1	100,0	1	100,0	5	100,0	0		1	100,0	0		0		1	100,0	10	100,0
Liberecký kraj	1	100,0	1	100,0	2	100,0	3	75,0	0		0		1	100	0		0		8	88,9
Moravskoslezský kraj	1	33,3	3	100,0	8	100,0	9	81,8	1	100,0	0		1	100	2	100,0	0		25	86,7
Olomoucký kraj	0		2	100,0	5	100,0	4	57,1	0		1	100,0	1	100	2	100,0	0		15	83,3
Pardubický kraj	0		1	100,0	1	100,0	3	75,0	0		0		0		0		0		5	83,3
Plzeňský kraj	1	100,0	2	100,0	2	100,0	1	33,3	0		0		1	100	2	100,0	1	100,0	10	83,3
Středočeský kraj	1	100,0	3	100,0	5	100,0	8	66,7	0		1	100,0	1	100	1	100,0	0		20	83,3
Ústecký kraj	1	100,0	2	100,0	9	100,0	1	50,0	0		0		1	100	3	100,0	0		17	94,4
Zlínský kraj	1	100,0	2	100,0	4	100,0	4	50,0	0		0		0		0		0		11	73,3
Celkem	15	83,3	25	96,2	62	98,4	72	69,2	2	100,0	6	75,0	10	100	16	94,1	6	100,0	214	84,3

Zájem zařízení terapeutických komunit poskytujících rezidenční péči sdílet informace a spolupracovat v rámci projektu NETAD je zřejmý. Výsledky SAS (2012) ukázaly, že všech 10 ve výzkumu evidovaných zařízení ze sítě terapeutických komunit (což je však cca 50 % existujících) projevilo zájem být součástí CEKSu a využívat služby nové elektronické komunikační platformy.

Tabulka 3 mapuje zájem oslovených zařízení o spolupráci s Oborovou grantovou kanceláří (OGK) vytvořenou v rámci projektu NETAD.

Tabulka 3: Zájem zařízení o zařazení do OGK

	Detoxifikace		terénní program		kontaktní a poradenské služby		ambulantní léčba		stacionární programy		krátkodobá a střednědobá ústavní léčba		rezidenční péče v terapeutických komunitách		doléčovací programy		substituční léčba		Celkem	
	Ano	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	An	%
Ph	3	75,0	4	100,0	6	100,0	15	60,0	1	100,0	1	50,0	0		2	66,7	1	100,0	33	71,7
JČ	1	100,0	3	100,0	5	100,0	1	33,3	0		1	100,0	2	100	1	100,0	1	100,0	15	88,2
JM	1	100,0	0	0,0	9	90,0	9	69,2	0		0		2	100	2	100,0	2	100,0	25	80,6
KV	0		0	0,0	2	100,0	2	66,7	0		0		0		0		0		4	66,7
VY	3	100,0	0		3	100,0	2	50,0	0		2	100,0	0		1	100,0	0		11	84,6
KH	1	100,0	1	100,0	1	100,0	5	100,0	0		1	100,0	0		0		1	100,0	10	100,0
LB	1	100,0	1	100,0	2	100,0	2	50,0	0		0		1	100	0		0		7	77,8
MS	1	33,3	3	100,0	8	100,0	7	63,6	1	100,0	0		1	100	2	100,0	0		23	80,0
OL	0		2	100,0	5	100,0	4	57,1	0		1	100,0	1	100	2	100,0	0		15	83,3
PA	0		1	100,0	1	100,0	2	50,0	0		0		0		0		0		4	66,7
PZ	1	100,0	2	100,0	2	100,0	1	33,3	0		0		1	100	2	100,0	1	100,0	10	83,3
SČ	1	100,0	3	100,0	5	100,0	7	58,3	0		1	100,0	1	100	1	100,0	0		19	79,2
ÚS	1	100,0	2	100,0	9	100,0	1	50,0	0		0		1	100	3	100,0	0		17	94,4
ZL	1	100,0	2	100,0	4	100,0	2	25,0	0		0		0		0		0		9	60,0
Cel	15	83,3	24	92,3	62	98,4	60	57,7	2	100,0	7	87,5	10	100	16	94,1	6	100,0	202	79,6

Shodně jako u CEKSu projevily zájem o spolupráci s OGK všechny terapeutické komunity zapojené do SAS (2012). Většina oslovených zařízení projevila také zájem a ochotu participovat ve výzkumu a podílet se na odborných stážích a praxích pracovníků v síti adiktologických služeb terapeutických komunit. Zájem o stáže a praxe je podrobně zmapován v samostatné studii realizované v rámci projektu NETAD (Pavlas Martanová & Vopravil, 2013b).

Dále jsme analyzovali potenciál zařízení terapeutických komunit v oblasti rozvojových a vzdělávacích projektů a samostatně o preferovaných formách a oblastech výzkumu, zjištění prezentujeme v souhrnné tabulce 4.

Tabulka 4: Výzkum a projekty v rezidenční péči v terapeutických komunitách

	Zájem o rozvojové a vzdělávací projekty		Zájem o účast ve výzkumu		Zajímavé formy a témata výzkumu			
	Ano	ne	Ano	ne	epidemiologický	farmakologický	ekonomický	Klinický
Hlavní město Praha	0	0	0	0	0	0	0	0
Jihočeský kraj	2	0	1	1	0	0	0	1
Jihomoravský kraj	2	0	1	1	1	0	1	1
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Kraj Vysočina	0	0	0	0	0	0	0	0
Královéhradecký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Liberecký kraj	1	0	1	0	1	0	1	1
Moravskoslezský kraj	1	0	1	0	1	0	1	1
Olomoucký kraj	1	0	1	0	1	0	0	0
Pardubický kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	1	0	0	1	0	0	0	0
Středočeský kraj	0	1	0	1	0	0	0	0
Ústecký kraj	1	0	1	0	1	0	1	1
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	9	1	6	4	5	0	4	5

Zájem o rozvojové a vzdělávací projektu uvedlo celkem 9 zařízení, zájem o účast ve výzkumu potvrdilo 6 komunit, 4 odpověděly záporně. Za zajímavé formy a témata výzkumu byl považován epidemiologický a klinický výzkum – zájem o ně projevilo celkem 6 komunit z Jihomoravského, Libereckého, Moravskoslezského, Ústeckého (oba typy), Olomouckého (jen epidemiologický) a Jihočeského (jen klinický) kraje. Celkem 4 komunity se vyjádřily kladně k ekonomickému tématu.

Tabulka 5 ukazuje přehled jednotlivých běžných součástí provozní praxe v terapeutických komunitách.

Tabulka 5: Běžné součásti provozní praxe v rezidenční péči v terapeutických komunitách

	povinné další vzdělávání pracovníků	pravidelné testování klientů na přítomnost drog	individuální supervize	týmová supervize	týmové hodnocení nebo porady o konkrétních případech	návazné sledování výsledků po propuštění z léčby	pravidelné vyhodnocování způsobu využití a efektivity poskytnutých služeb	pravidelné průzkumy mapující spokojenost klientů
Hlavní město Praha	0	0	0	0	0	0	0	0
Jihočeský kraj	2	2	1	2	2	2	2	2
Jihomoravský kraj	2	2	2	2	2	2	2	2
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Kraj Vysočina	0	0	0	0	0	0	0	0
Královéhradecký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Liberecký kraj	1	1	0	1	1	1	1	1
Moravskoslezský kraj	1	1	0	1	1	1	1	1
Olomoucký kraj	1	1	1	1	1	1	1	1
Pardubický kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	1	1	1	1	1	1	0	1
Středočeský kraj	1	1	1	1	1	1	1	0
Ústecký kraj	1	1	1	1	1	1	1	1
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	10	10	7	10	10	10	9	9

Všech 10 zařízení poskytujících rezidenční péči uvedlo, že za běžnou součást provozní praxe lze považovat povinné další vzdělávání pracovníků, pravidelné testování klientů na přítomnost drog, týmovou supervizi, týmové hodnocení nebo porady o konkrétních případech a návazné sledování výsledků po propuštění z léčby. Všechna zařízení, vyjma jednoho z Plzeňského kraje, pravidelně vyhodnocují způsob využití a efektivitu poskytnutých služeb. V devíti zařízeních pak také pravidelně mapují spokojenost klientů pomocí průzkumů. Individuální supervizi pro své zaměstnance zajišťuje sedm z oslovených zařízení.

Analýza možností a mezí členů sítě pro realizaci vědy a výzkumu

a) Dříve řešené výzkumné projekty:

V případě analýzy výzkumného potenciálu terapeutických komunit prostřednictvím dosud realizovaných studií a prezentovaných výsledků, zjišťujeme, že se nejčasteji zaměřují na rozvojové a vzdělávací projekty, jejichž poskytovatelem je Evropský sociální fond. Mezi hlavní cíle realizovaných projektů patří zejména podpora chráněného zaměstnání, rekvalifikace a reintegrace drogově závislých (viz např.: o. s. SANANIM: TK Karlov + TK Němčice – projekt Chráněné a podporované zaměstnání a rekvalifikace, TK Magdaléna – projekt Reintegrace drogově závislých či TK White Light I. – projekt Rekvalifikace RE- STARTUJEME. Mezi další výzkumné projekty patří např. Evaluace výsledků léčby v terapeutické komunitě – EVLTK – TK Podcestný mlýn.

TK White Light I. realizoval v rámci propojení služeb a návaznosti péče o pacienty společně s PL Horní Beřkovice projekt Následná péče. Cílem projektu byla reintegrace a resocializace pacientů psychiatrické léčebny, kteří jsou sociálně vyloučení ze společnosti a z trhu práce z důvodu závislého chování. Projekt si současně kladl za cíl udržet následnou péči a pozitivní změny v chování a životním stylu pacientů, které získali během terapeutického procesu v psychiatrické léčebně.

b) Aktuální témata a zájmy v oboru dané služby s potenciálem k výzkumu

Aktuálně probíhající projekty se zaměřují na témata již dříve řešených projektů – zejména obnovení pracovních dovedností a přípravu na návrat do společnosti a na trh práce pro osoby závislé na návykových látkách (viz projekty o. s. Sananim – TK Karlov + TK Němčice). Mezi další oblasti a zájmy v oboru dané služby s potenciálem k výzkumu můžeme uvést témata týkající se vhodnosti a účinnosti různých přístupů terapeutické práce s klienty a okruhy témat jako je craving, prevence relapsu či sociální začleňování klientů.

O. s. Sananim v současné době provozuje Charity Services, sociální firmu Café Therapy, chráněnou keramickou dílnu Charity Shop, kde pracují v rámci léčby a resocializace zejména klienti Doléčovacího centra či projekt Promile INFO.

Novým tématem dané sítě je výzkum ADHD u klientů TK v léčbě závislostí, který je strukturován jako vzorový projekt v rámci projektu NETAD.

c) Zájem o stáže

Jak již jsme konstatovali výše, zájem o stáže je zmapován v samostatné studii realizované v rámci projektu NETAD (Pavlas Martanová & Vopravil, 2013b). Stručně lze však shrnout, že v síti terapeutických komunit se nabídlo celkem 10 zařízení, tedy všechna evidovaná v SAS (2012), že poskytnou prostor pro stáže, s tím, že celková měsíční kapacita činí 18 míst pro stážisty (nejvíce míst v Jihočeském a Ústeckém kraji). Zhruba třetina zařízení vyžaduje

očkovaní na hepatitidy A, B. Bezplatně je možné stáž absolvovat v 60% zařízení, průměrná částka vyžadovaná v této síti za stáž je 613Kč, avšak může se pohybovat v rozpětí 230 až 1500 korun za absolvovanou stáž. Nejčastější je poplatek 350Kč. Pouze 1 komunita v Ústeckém kraji je ochotna přijmout i cizojazyčného stážistu.

Všechny evidované terapeutické komunity jsou ochotny vysílat své zaměstnance na stáž. Zcela většinově akceptují u svých zaměstnanců národní i zahraniční stáž. Většina by též podpořila krátkodobou stáž v trvání do 3 měsíců, dlouhodobá stáž v trvání do půl roku by však byla akceptovatelná pouze pro 1 terapeutickou komunitu, což je logické v kontextu komplikací, které by přinesla dlouhodobá absence zaměstnance komunity.

d) Zájem o sdílení a poskytnutí dat pro výzkumné účely:

Spolupracující zařízení mají zájem a jsou ochotni poskytnout data či prostor pro získání dat pro výzkumné účely. Poskytnutí dat je však vázáno na informovaný souhlas klientů.

e) Formy výzkum, o které mají zájem

Ve vztahu k formám výzkumu převažuje zájem o možnost poskytnout data a stát se partnerem projektu spíše než iniciovat vlastní výzkum.

f) Rizika sítě v oblasti výzkumu

Za hlavní rizika sítě v oblasti výzkumu můžeme považovat nedostatek časové kapacity a personálního obsazení na realizaci studie. Současně je užitečné reflektovat, že častá šetření mohou mít vliv na klienty a narušovat tak práci v rámci programu.

g) Vzdělání ve výzkumné problematice

Co se týče vzdělání ve výzkumné problematice, tak přestože u většiny pracovníků této sítě evidujeme vysokoškolské vzdělání, jedná se především o praktiky a ve vedoucích pozicích praktiky s managerskými dovednostmi, ale vědecké vzdělání ve službách chybí.

Použitá literatura:

- Pavlas Martanová, V., & Vopravil, J. (2013a). Sčítání adiktologických služeb 2012. Zpráva projektu NETAD, pracovní materiál. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze.
- Pavlas Martanová, V., & Vopravil, J. (2013b). Mapování kapacit stáží a praxí v projektu NETAD. Dílčí výsledky ze Sčítání adiktologických služeb. Pracovní materiál. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze.
- Nechanská, B. (2012) Sčítání adiktologických služeb 2012. Praha: SZU.
- Sčítání adiktologických služeb 2012. (2012). Praha: Úřad vlády ČR a ÚZIS.